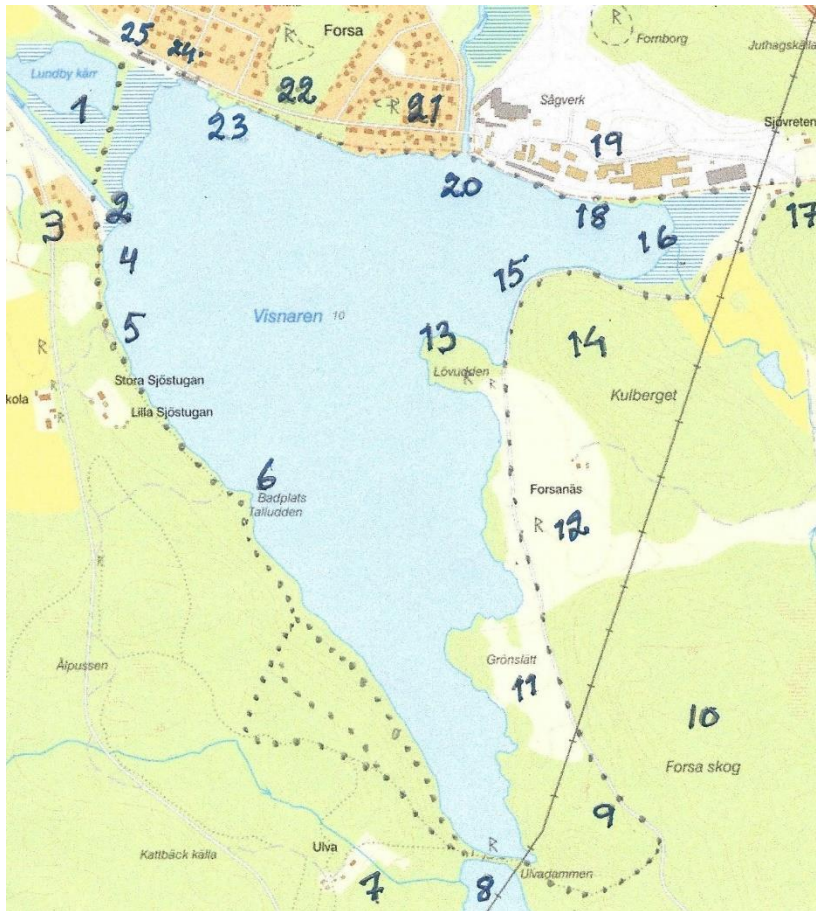

En vandring runt sjön Visnaren

Vandringen är knappt 8 km och följer stigar, grusvägar och gamla järnvägen. Leden är inte märkt men med hjälp av kartan är det ändå lätt att hitta. Stigarna underhålls inte av hembygdsföreningen.

Namnet Visnaren sägs syfta på den krok som vattnet bildade när det gick in från Gripsholmsviken, rundade platsen där Åkers kyrka nu ligger och vidare till den öppning som bildades av nuvarande Visnaren, dvs. "sjön vid vattenkroken".

1. "Spången"

Vallen där du nu går kallas idag oftast för "spången", förmodligen för att du i borte änden går på en spång över Bergaån. "Spången" var från början en invallning som skulle dämna av det dränerade området till höger från sjön Visnaren. Invallningen gjordes i samband med att kanalen mellan Berga å och Visnaren grävdes 1896-1897. Då blev området torrlagt och brukat som åkermark. Snett över åkermarken gick en grusad stig som via en bro över kanalen ledde fram till bruket. Hösten 1957 översvämmades marken och vattnet återtog området.

Kärret kallas idag Lundby Kärr då det ligger på den gamla byn Lundbys ägor, precis som Bruket gör. Ett annat namn som ibland används av äldre är "Untan".

2. Berga kanal

Kanalen grävdes 1896-1897 från Berga å till Visnaren för att användas som flottningsled för timmer från Länna och Berga till sågen vid andra ändan av Visnaren.

3. Sjöleden

Husen byggdes som tjänstemannabostäder och stod färdiga i början av 1950-talet. De var då alla helt lika. Sedan 1980-talet är de privatbostäder.

4. Kallbadhuset

Ute i vattnet kan du nu se några pålar sticka upp. Det är vad som återstår av det kallbadhus (Sjöstugebadet) som Styckebruket en gång lät uppföra.

5. Kanotplats

Här har "Kanotkungen" en av sin start-/slutplatser för kanotpaddling. Upp till höger, i det som ser ut som en ravin, skall det en gång ha legat en vattendriven såg, enligt karta i Styckebrukets äldre arkiv.

6. Talludde

Talludde blev Åkers badplats 1945. Den fina naturliga sandstranden och det rena vattnet gjorde badet mycket uppskattat. Men då badet låg på Visnarens södra strand och nedanför åsen hade solen svårt att nå platsen, som därför snart fick öknamnet "stora skuggan". Här fanns flera bryggor, hopptorn och omklädningshytter.

Strax efter Talludde går stigen upp för en brant backe, Svarta Backen, tidigare ofta använd vid hockeylagets försäsongsträning. Namnet kanske kommer av att snön på vintern färgades svart när de hästdragna transporterna av träkol sökte sig ned mot sjöns för fortsatt färd mot Styckebruket.

Här kan du antingen fortsätta följa sjökanten eller den bredare stigen upp i backen. Väljer du backen kan du efter dryga 100 meter ta en stig åt vänster eller fortsätta ända upp på toppen av Strängnäsåsen och där svänga vänster. Stigen längs sjön är mysig men mycket kuperad och ibland lite besvärlig. Alla stigarna slutar vid Ulva damm.

7. Ulvastugan

Ulvastugan var en gång Solberga bys fäbod. Under 1700-talet köpte Styckebruket efterhand upp gårdarna i Solberga by och fäboden övergick till att bli ett torp under Styckebruket. De första som blev permanent boende här var Johan Olsson och hustrun Catharina Pehrsson som vi vet bodde på Ulva (Ålfwa) 1736. Siste brukare var Albin Jansson med familj, han lämnade torpet i slutet av 1960-talet. Då fick Korpiddrotten disponera stugan och idag kan privatpersoner hyra Ulvastugan av Mälarum Fastigheter (f.d. AB Åkers Styckebruk).

8. Ulva damm

Någon gång för flera tusen år sedan bröt vattnet genom grusåsen på just denna plats. Med landhöjningen kom, för mindre än 1000 år sedan, denna landremsa att sticka upp ur vattnet. Platsen fick långt senare namnet Ulva damm efter en sägen att Ulven (vargen) brukade gå över här. Regleringen av vattenflödet mellan nedre Marviken och Visnaren skedde troligen redan på 1600-talet för att reglera vattenflödet till Visnaren och vidare till Råckstaån. Syftet var att kunna förse Krutbruket med vattenkraft samtidigt som området runt Jordbron (strax NV om 1) blev mindre vattensjukt och därför bättre farbart för transporter till och från Styckebruket. Reglering blev även viktig för timmerflottningen till sågen vid Forssa, vilken pågick från slutet av 1800-talet till in på 1950-talet.

Här gick även många av transportererna med malm och träkol över på sin väg mot Styckebruket. Överfarten är ännu tydlig och används idag att lyfta kanoter mellan sjöarna.

9. Grusvägen

Vägen som vi nu följer byggdes på 1960-talet inför avverkningar längre öster ut. Nu skulle timret transporteras med lastbil i stället för att flottas.

10. Minörs Grotta

Trots att berggrunden är gnejs har här slipats ut en grotta, en s.k. strandgrotta. Den slipades ut av havets vågor under kanske 1000 år när havsytan stod 60 meter högre än idag. Detta var för mer än 4000 år sedan. Grottan kallas i folkmun för "Minörs Grotta" men hembygdsföreningens efterforskningar visar att smeden Anton Minör, som arbetade på Styckebruket i mitten av 1800-talet, nog inte hade något med grottan att göra. Minör (Mineur) betyder "gruvarbetare" och kanske har denna betydelse på något sätt gett upphov till grottans namn.

11. Gröna Slätt

Det öppna området kallas Gröna Slätt. Här har boskap betat sedan länge. Under tidigt 1900-tal blev Gröna Slätt lite av en festplats för Åkersborna. Hit tog man sig, ofta med båt, för en stunds fest med dans, mat och dryck. Platsen har även varit en populär tältplats för unga som ville ha lite äventyr.

Var noga med att stänga grinden du nu kommer till. Under sommarhalvåret är hela det öppna området kohage. Korna stör inte dig om du inte stör dem. Har du hund behöver du ta en större kringgång då korna är både nyfikna och vill skydda sina kalvar.

12. Forsanäs

Huset till höger är Forsanäs. Det var en gång fäbod till byn Forssa vid nuvarande sågen. När Styckebruket köpte in byn och dess mark 1781 blev Forsanäs ett torp under bruket. De sista fast boende var Helge och Doris Hedberg med barn, de lämnade Forsanäs 1955 för att flytta in i ett egnahem vid Täby. Till vänster om huset, vid stora trädet, finns rester av jordkällaren och här låg även lada, vedbod och dass.

Till vänster om vägen, ned mot sjön, kan du skimta en rektangulär stensättning. Går du närmare är det lätt att urskilja ytterkanten av en grund. Detta är grunden till det som en gång var höladan med in- och utfart för hölassen rakt genom ladan. På fälten strövade på 1950-talet Brukspatron von Seths kor på sommarbete. Senare fick Krutbrukets hästar vara här. Hästarna var en del av ett projekt att producera serum. Numera är det åter sommarbete för kor.

13. Lövudden

På Lövudden finns flera järnåldersgravar, de kan vara svåra att upptäcka då de både är raserade och övervuxna. På uddens södra spets finns en bergknalle, Abborrberget, där du kan ta dig ett svalkande dopp. På udden finns många gamla, knotiga, höga granar.

14. Kulberget

Berget till höger kallas Kulberget. När man på 1700- och 1800-talet provsköt kanoner, sköt man rakt över sjön mot berget, därav namnet. Här har många letat efter de runda kanonkulorna och några lyckliga hittade de runda kulorna. På en karta från 1756 framgår "Ett högt Berg hvaremot kuhlorna stadna, kallas Kuhlberget"

15. Grusvägen längs sjön

Vägen du nu går på är från början av 1950-talet och byggdes för timmerlastbilarna som här vid vägkröken tippade timret i sjön. Timret låg sedan i vattnet och flyttades efterhand till sågverket på andra sidan viken. Vägen slutade då vid vändplanen före fälten du nyss passerat.

16. Falkviken

Viken du har på vänster hand är Falkviken. Namnet kan härstamma från den siste indelte soldaten Frans Oscar Falk som bodde på ett soldattorp som idag är rivet. Stugan låg i slänten på norra sidan av viken, platsen är idag del av sågverkets område.

17. Banvaktstugan

Det röda huset stod klart 1895 och byggdes som banvaktstuga för järnvägen mellan Södertälje (Saltskog) och Eskilstuna.

18. Järnvägen

Den asfalterade gång- och cykelväg du nu följer under resten av vandringen är banvallen för järnvägen mellan Södertälje och Eskilstuna. Järnvägen invigdes den 30 september 1895 under medverkan av kung Oscar II och hade byggts av det privata Norra Södermanlands Järnväg (NrSIJ). Den enskilda järnvägen övergick i statens (SJ) ägo 1931 och hela banan elektrifierades 1936. Tågtrafiken

upphörde 1995, fem månader skiljde från att banan skulle fått uppleva 100 år med trafik!

19. Sågverket

Sågverket ligger på delar av Forssa bys ägor. Byns hus, som bara bestod av en gård, låg där kontoren finns idag i västra delen av området. Byn har en gång ägts av Gustav Eriksson Vasa som 1542 köpte området av bonden Jöns. Forssa kom att vara i Vasaättens ägo intill 1648 då byn gavs till kyrkoherden i Floda, Carl Schillerus. Några år senare blev det kronohemman och 1703 köpte arrendatorn av Krutbruket, Tomas Hackerskiöld, byn Forssa. Näste ägare blev Joakim Daniel Wahrendorff, ägare av Styckebruket, som köpte Forssa by 1781. Drygt hundra år senare, 1886, anlägger bruket en ångsåg vid Forssa. Den avyttrades från bruket 1942. Åkers Såg ingår idag i Sandåsa Timber AB och har under de sista 30 åren blivit en stor och viktig industri. Fram till slutet av 1960-talet låg timret i sjön innan det drogs upp på en bana över järnvägen och till själva sågen.

20. Bron

Fundamenten till den gamla järnvägsbron från 1895 finns i huvudsak kvar. Under flera år efter det att persontrafiken lagts ned fortsatte järnvägen användas för transport av timmer till sågen. Med tiden upphörde även detta och 2013 revs järnvägen mellan sågen och stationsområdet och banvallen gjordes om till gång- och cykelväg.

21. Forssa

De äldre husen till höger byggdes under perioden 1916 – 1922 och var främst avsedda för arbetare på sågen. Det första huset på höger hand var dock ett enfamiljshus, här bodde Styckebrukets skogvaktare från 1921 och här hade han sitt kontor.

Området tillhörde förr byn Solberga men har fått sitt namn, Forssa, av byn som låg på andra sidan ån.

Under 1700- och 1800-talet låg här två mindre stugor, "tunnbindarstugorna". De som bodde här arbetade åt Krut bruket och tillverkade trätunnor för förvaring av svartkrut.

Närmast ån låg en gång Dammstugan, där den som skötte dammluckorna bodde. Huset flyttades på 1960-talet till Kalkudden öster Mariefred.

22. Forsavägen

Parallellt med banvallen går Forsavägen. Den anlades av Stycke bruket i början av 1700-talet och gick över Solberga och Forssa bys ägor till Läggesta "för styckenas bättre förande från Åkers Jernbruk", som det står i de gamla handlingarna. Dvs. en bättre och närmare väg att transportera kanoner för lastning på båtar till Stockholm.

23. Badplatsen

Badplatsen invigdes 2013. En fanns här tvättstugor för Wahrendorffområdet. Nu har i stället pumphus byggts för bevattnings av samma områdes trädgårdar.

24. Gamla Folkets Hus

Här låg en gång Åkers första Folkets Hus. Det var målarmästare Ericsson som 1927 sålde sin verkstad som efter utbyggnad blev Åkers Folkets Hus intill 1952.

25. ICA-affär

Vid de gula husen i korsningen Forsavägen – Goslings väg låg fram till 1974 Åkers ICA-affär. Från början var byggnaden ett bryggeri byggt i slutet av 1800-talet och det första huset som byggdes längs Forsavägen.

Åkers hembygdsförening

www.akershembygd.se

Sammanställt av Pehr Bengtsson 2019